

Таърифи дарул ислом ва дарул куфр дар мазохиби мухталифи исломий.

Шайхул мужоҳид: Абу Хамза муҳожир хўромий хафизахуллох

Бисмиллаҳ валхамдулиллаҳ. Аммо баъад: асسالому алайкум ва роҳматуллоҳи ва барокатуҳ. / баҳши 3.

Баъди аз баррасиҳои "дар" дар қуръон ва суннати саҳих ва оройи саҳоба мутаваҷҷиҳ шудемки ин тақсими "дарайн" қабли аз асри фуқаҳойи мазохиби мухталифи исломий ва таваллуди фикҳи иҷтимоӣ ва тадвини масоили мутаъллиқ ба равобити бейнал милал дар миёни аҳли фикҳ вужуд дошта, ва шойиста аст бидонемки мазохиби исломий ҳам дар таърифи дарул ислом ва дарул куфр чи гуфтанд?

Мазхаби ханафий: Сарҳасий ханафий мазҳаб роҳимахуллох аз бузургони ин мазҳаб чун Абу Юсуф ва Муҳаммад Шайбоний роҳимахуллох нақл мекунадки дарул ислом яъни: ҳар ҷойи ки дар он ҳукми ислом ҳоким бошад

«وَكُلُّ مَوْضِعٍ كَانَ الظَّاهِرُ فِيهِ حُكْمُ الْإِسْلَامِ»

Сарҳасий роҳимахуллох дар ҷойи дигари мегуяд: ва сарзамини бо иҷроӣ аҳком ва қавонини исломий табдил мешавад ба "дарул муслимин" сарзамини муслимин.

¹ فَكُلُّ مَوْضِعٍ ظَهَرَ فِيهِ حُكْمُ الشَّرْكَ فَالْقَوَّةُ فِي ذَلِكَ الْمَوْضِعِ لِلْمُشْرِكِينَ فَكَانَتْ دَارَ حَرْبٍ، وَكُلُّ مَوْضِعٍ كَانَ الظَّاهِرُ فِيهِ حُكْمُ الْإِسْلَامِ فَالْقَوَّةُ فِيهِ لِلْمُسْلِمِينَ / المبسوط ١٢-٢٥٨) همچنين نگاه كنيد به : "المبسوط" (١٠/١١٤)، و"بدائع الصنائع" للكاساني (٧/١٣٠)، و"المعتمد" لأبي يعلى (٢٦٧)، و"الأداب الشرعية" لابن مفلح (١/٢١٢) ابن مذهب حنفى هاست. /
^٢ (السير الكبير ٥/٢١٩٧) / والدار تصير دارالمسلمين بإجراء أحكام الإسلام

Косоний роҳимахуллох нез меғуяд: хар "дар" ё ба ислом музоф мегардад ё ба куфр, ва дор ба ислом изофа мешавад хенгомики дар он ахкоми ислом татбиқ шавад, ва ба куфр изофа мешавад хенгомики дар он ахкоми куфр татбиқ шавад,.....зеро зухури ислом ^³ .ва ё куфр бахотири зухури ахкомишон аст.

Ибни Обидин ханафий мазҳаб меғуяд: дарул харб табдил ба дарул ^⁴ .ислом мешавад бо ижро кардани ахкоми исломий дар он.

Косоний дар "Бадоиъус саноиъ" меғуяд: дар бейни асхоби мо (яъни дар бейни ханафий мазҳабҳо) дар инки дарул куфр бо мусаллат шудани ахкоми ислом табдил ба дарул ислом мешавад ихтилофи ^⁵ .вужуд надорад.

Ба ин шикл ханафийҳо дар таърифи дарул куфр ҳам меғуянд: сарзаминики дар онжо амр ва ҳукми раиси кофарон жорий мешавад ва дар онжо мусалмонон аз куффор метарсанд, баробарин дарул куфри он сарзамини аст ки дар онжо салтанат барои ҳокими мусалмон нест (яъни ҳукумати исломий вужуд надорад) ва ғалаба ^⁶ дар онжо барои ахкоми куфр аст.

Мазҳаби моликий: моликийҳо нез дар мовриди дарул куфр меғуянд: сарзаминики дар онжо ахкоми куффор зоҳир ва жорий мешавад. Ва табъан хар сарзаминики дар он ахкоми исломий зоҳир ва ба ^⁷ .марҳалаи ижро дар биёянд он сарзамин ҳам дарул ислом аст.

^³ (بدائع الصنائع للكاساني ٩/٤٣٧٥) / إن كل دار مضافة إما إلى الإسلام وإما إلى الكفر، وإنما تضاف الدار إلى الإسلام إذا طبقت فيها أحكامه، وتضاف إلى الكفر إذا طبقت فيها أحكامه، كما تقول الجنة دار السلام والنار دار البوار، لوجود السلامة في الجنة والبوار في النار، ولأن ظهور الإسلام أو الكفر بظهور أحكامهما

^⁴ الدر المحتار ٤/٣٥٦ / ودار الحرب تصير دار الإسلام بإجراء أحكام أهل الإسلام فيها»

^⁵ «لا خلاف بين أصحابنا في أنّ دارَ الكفر تصير دارَ إسلامٍ بظهور أحكام الإسلام فيها».

^⁶ اصطلاحات الفنون ٢/٢٦٥، و الميسوط ١٠/١١٤ / الدار التي يجري فيها أمر رئيس الكافرين ويخاف فيها المسلمون من الكفار، فعلى هذا تكون دار الكفر هي الدار التي لا يكون فيها السلطان والمنعة للحاكم المسلم والغلبة فيها لأحكام الكفر

^⁷ المقدمات الممهدة لابن رشد ٢/٢٨٥، و بلغة السالك ٢/١٦٧، و المدونة ٣/٢٣ / « الدار التي تظهر وتجري فيها أحكام الكفار»

*Дар ин замина имом Молик аз Макка қабли аз фатх ва тахти
хокимияти мушрикин меғуяд:*

وَكَانَتْ الدَّارُ يَوْمَئِذٍ دَارَ الْحَرْبِ لِأَنَّ أَحْكَامَ الْجَاهِلِيَّةِ كَانَتْ ظَاهِرَةً يَوْمَئِذٍ.^۸

*Макка дар он замон дарул харб буд чун ахломи жоҳилий бар онжо
хокимият доштанд.*

*Мазхаби Шофеъий: имоми Шофеъий роҳимахуллох бар ин бовар
астки замин "дари" воҳиди аст ва ин тақсимот амри торӣ (халофи
аслий ва пешомади ноғохонӣ) аст. Ва меҳоҳад биғуядки сарзамин
мутағаллиқ ба аллох аст ва еки аст ва табдил ба дарул куфр
намешавад, ва замин дар асл дари воҳиди барои ислом аст, ва дар
дорул ислом набояд тақсими сурат ғирад ва ин тақсими замин ба
дарайн ҳолати торӣ, (бегона, халофи асл ва пешомади ноғохонӣ)
астки ба хоҳири иноди куффор дар иқрор ба хоқимияти ислом ба
вужуд омада аст.*

Аллох таоло мефармояд:

وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا (مائده/۱۷)

*Замоники аллох заминро халқ карда ва молики он ҳам ҳудиш аст ва
дар он мутасаррифи тақвинӣ аст*

« لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا فِيهِنَّ ۚ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ » (مائده/۱۲۰)

*Хийли табиӣ астқи набояд каси ғейри аз аллох дар замин
мутасаррифи ташриӣ бошад. Халқ моли аллох аст амр ва ҳукм
ҳам моли аллох таоло аст.*

^۸ مالک بن أنس، المدوّنة الكبرى، بيروت، دارالكتب العلمية، ۱۹۹۴م. ج ۲ ص ۲۲

أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ. (اعراف/٥٤)

Дар нигоҳи имоми Шофеъий роҳимахуллох ин тақсими жаҳон ба " дорул ислом" ва " дорул куфр" ба далили вазияти астқи бар жаҳони башарий таҳмил шуда, бе онки матлуби назари ислом бошад ва ислом ба ин тақсимот рози нест ва машруъ нест аммо вужуд дорад; шариати пайғамбар хотам саллаллоху алайхи васаллам омада астқи бар ҳаммаи инсонхо ҳокимият кунад чун ин шариат ҳосияти ҳаммагоний дорад ва ҳадафи нахоийи ислом ин астқи жомеъайи инсонийро таҳти қудрати воҳидий дароварад.

Замоники аллох таоло мефармояд:

« وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا » (سبأ/٢٨)

Ва мефармояд:

« قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا » (اعراف/١٥٨)

Яъни росулulloх саллаллоху алайхи васаллам барои тамоми инсонхо фристода шуда аст на қовм ва мантақайи хосси.

Ва замоники аллох таоло мефармояд:

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا (نور/٥٥)

Яъни ҳокимият бар замин аз он ислом ва мўъминин ба охарин шариати аллох таоло аст.

Ин хадафи нахойи ва ормони ислом аст, аммо то замони расидан ба хадафи нахойи бо умури нохоста ва пеш омадхойи ногахоний ва тахмилий мувожих мешавемки ба хукми зарурат то замони бардошта шудани онхо бояд вужуди онхоро бипазирем, хар чанд қабулишон надорем аммо вужуд доранд ва бояд мисли ек офат бардошта шаванд. Мисли дорул куфр.

Ижоза дихид ин нигариши имоми Шофеъий рохимахуллох ро бештар баррасий кунем: яхудийхо бар ин бовар будандки даст аллох таоло дар баъзи аз масоил баста аст.

وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ (مائده/۶۴)

Секуляристхо нез дар умури ижтимоий ва ҳукуматий ва ижройи жомеъа бар хамин асос бархурд мекунанд ва бар ин боварандки дастони аллох таоло дар бисёри аз масоил баста аст ва дар ингуна масоил дар замин болотар аз худшон намебинанд ва худшонро дар масоили ҳукуматий ва қонунгузорий ва ҳокимият бар мардум болотар ва бехтар аз аллох таоло медонанд. Ба хамин далил заминро нез моли худшон медонанд хамчунонки фиръавн гуфт:

قَالَ أَجِئْتَنَا لِنُخْرِجَنَّكَ مِنْ أَرْضِنَا بِسِحْرِكَ يَا مُوسَى (طه/۵۷)

Яъни замин моли онхо аст на моли Мусо ва Мусо ҳеч ҳаққи дар ин замин надорад илло ҳаққи шахривандий ва ин ҳаққи шахривандий ҳам замоники ба у дода мешавадки тобеъи ҳокимият ва қавонини ҳоким бар жомеъа бошад ва гарна агар тобеъи қавонини секуляристий ва ҳокимияти ин секуляристхо (ё ба забони арабий ин мушрикин) намешавад бояд замоники моли аллох таоло аст ва ин куффор ишғолиш кардандро раҳо кунад:

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّكُمْ مِّنْ أَرْضِنَا أَوْ نَتَعَوَّدَنَّ فِيهَا مَلْتَنَا (ابراهيم/۱۳)

Дар ин сурат шуори ватангароӣ ва миллигароӣи секуляристхо (ё ба забони арабий мушрикин) ки ба унвони ек омили хувиат бахши дар баробари хувиати ақидатӣи исломӣи ва басижи мардум жихати жанг бо мужриёни қонуни шариати аллох мовриди истефода қарор мегирад ва матраҳ мешавад чизи жадида нест, балки падида ва офати аст бисёр қадимӣи ва бостонӣи.

Аммо ин замин мутаъаллиқ ба аллох аст ва бояд қавонини аллох бар он хокимият ёбанд ва замоники аллох таоло ба хотири хифзи дин аз бахши аз заминиш ба бахши дигари аз заминиш амр ба хижрат мекунад

«...قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضَ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا...» (نساء/۹۷)

Дар воқеъ харгуна ҳаққи моликияти ҳақиқӣи ва воқеӣи инсон бар заминро аз инсонхо мегирад ва нишон медихадки инсон ҳеч ҳаққи бар замин надорад. Инсон мусофири астқи бо " моликияти эътиборӣи" баъди аз муддати нишастан дар мусофирхонаӣи бар мусофирхона иддаоӣи моликияти ҳақиқӣи ва воқеӣи надорад.

Ин ек воқеият астқи замин моли аллох таоло аст чунончи аллох таоло мефармояд:

يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةٌ فَإِيَّايَ فَاعْبُدُونِ (نساء/۵۶)

Эй бандагони мўъмини ман! Замини ман фаррох аст ва танхо маро ибодат кунид; аммо замоники " вазъи мовжуд" ро мебинем мутаважжих мешавемки куффор муддаъӣи замини аллох хастанд

ва мегуянд замини мо " арзина" ва аллох таоло нез бар асоси хамин " вазъи мовжуд"ики вужуд дорад мефармояд:

وَأُورَثَكُمْ أَزْصَهُمْ وَدِيَارَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ وَأَرْضاً لَمْ تَطَّوُّوها وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا (احزاب/۲۷)

Ва замини онхо ва диёри онхо ва амвол ва доройи онхо, ва хамчунин заминики харгиз бидон гом нанахода будид, ба чанг шумо андохт.

Бегумон худованд бар хар чизи тавоно аст.

Ин моликияти куффор бар заминики аллох таоло ба он ишора мекунад дар воқеъ моликияти торий, оризий ва гузаро аст ва моликият дар асл моли аллох таоло аст ки аллох таоло онро ба сурати эътиборий дар ихтиёри мўъминин ва муттақин қарор дода аст ва барои мўъминин хамчун мохи дар дарё марзи вужуд надорад. Дар инжо мутавааллид шудан ва сукунати чанд қарнаи куффор дар замин боз боис намешавад ки инхо хаққи бар ин замин дошта бошанд чун:

وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزُّبُورِ مِن بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ (انبیاء/۱۰۵)

Мо алова бар қуръон, дар тамоми кутуби (анбиёи пешин) навиштаемки бегумон (саросари руйи) заминро бандагони шойистайи мо ба ирс хоханд бурд (ва онро ба даст хоханд гирифт.).

Моликияти эътиборий даст ба даст мешавад ва аз шахси дигар хам мунтақил мешавад ва дигарон метавонанд онро ба ирс бибаранд, аммо замоники дар " илми фароиз" масалаи ирс ва мероси шахсий матрах мешавад хар каси мустахаққи мерос бурдан нест балки танхо касони мустахаққи мерос бурдан хастанд ки тибқи қонуни шариати аллох жузви вараса махсуб шаванд.

Пас аз нигохи аллох таоло хар каси шойистагийи онро надорадки замин ба вай ба ирс бирасад. Ин асли ташриъий аст аммо воқеъ ва "вазъи мовжуд" бо ин асл татобиқи надорад ва замин бейни муслимин ва куффор тақсим шуда аст ва замин тахти хокимияти хар ек ба усомий чун дорул ислом ва дорул куфр ва дорул муслимин ва доруш ширк ва дарул фосиқин ва ғейрих тақсим шуда аст.

Ин тақсими замин ба "дарайн" хам амри хатмий аст:

Модомики бояд дини аллох бо хар чохор маъни ва мафхумиш бар замин хокимият кунад ва бартар бошад

«كَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا» (توبه/٤٠)

Бошад ва каламаи "куфр" бояд паст ва беарзиш ва руба фано бошад.

Ва модомики хаққи ислом аст ки бар замин рахбарият кунад ва куффор ба ин хокимият пойбанд нестанд ва мусаллаҳона дар баробари татбиқи қонуни шариати аллох дар замин бо мўъминин сари жанг доранд ва мехоханд аз хокимияти шариати аллох бар замин жиловгирий кунанд.

Бо ин вужуд мўъминин ижоза надоранд ки хокимияти куффор бар замин ва дорул куфри онхоро ба расмият бишносанд ва онро машруъ бидонанд чун хокимият аз жинси иззат аст ва иззат хам танҳо мутаъллиқ ба аллох ва росулиш ва мўъминин аст:

وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ (منافقون/٨)

Иззат ва қудрат аз он худо ва фристодаи у ва мўъминин аст, лекин мунофиқин (инро дарк намекунанд ва) намедонанд.

Ек мўъмин мумкин аст ба амрики рух дода аст изъон дошта бошад ва иқрор кунадки хаст аммо ижоза надорад ба шаръий будан ва ҳаққонияти куффор ва ҳокимияти куффор иқрор кунад. Ва фарқи ошкори хаст бейни изъони воқеъ ва эътироф ба машруъ будан ва сахих будани он.

Куффор ҳам ба вужуди ҳукумати исломий иқрор доранд, чун хаст; аммо харғиз намепазирандки бояд бар замин ҳокимият дошта бошад ва бейни эътироф ба вужуди чизи бо эътироф ба дуруст будани он фарқи зиёдий вужуд дорад.

Имоми Шофеъий ҳам харғиз ҳокимияти куффор бар заминро ба расмият намешносад, аммо дар чанин шароити торий ва нохостаики ба вужуд омада ва бар асоси "вазъи мовжуди" ки вужуд дорад ҳуди имом Шофеъий роҳимахуллох дар умму меғуяд: Абу Суфён ибни Харб дар дору Ҳузоъа (водийи Ҳузоъа) мусалмон шуд ва онҷо дорул ислом буд ва ҳамсариш Хинд духтари Утба кофара буд ва дар Макка иқомат дошт ва онҷо дорул куфр буд сипас Хинд дар идда ислом овард ва ахли Макка ислом оварданд ва Макка ба дорул ислом мубаддал шуд ва зани Суфён ибни Умайя ва зани Иқрима ибни Аби Жаҳл нез ислом овард ва он ду дар дорул ислом муқим монданд ва шўхаронишон шикаст хурда ба ноҳияи Баҳрайн фарор намуданд ва онҷо дорул куфр буд пас бозгаштанд ва ислом оваранд ва ҳамсаронишон дар идда буд ва росулulloх саллalloху алайхи .⁹ вассаллам бар никохи аввал мустақарришон намуд.

⁹ الأم ۳۶۰/۷) أسلم أبو سفيان بن حرب بمر وهي دار خزاعة وهي دار الإسلام وامراته هند بنت عتبة كافرة مقيمة بمكة وهي دار الكفر ثم أسلمت هند في العدة... وأسلم أهل مكة وصارت مكة دار إسلام وأسلمت امرأة صفوان ابن أمية وامرأة عكرمة بن أبي جهل وهما مقيمان في دار الإسلام وهرب زوجها إلى ناحية البحرين وهي دار الكفر ثم رجعا فأسلما وأزواجهما في العدة فأقرهم رسول الله على النكاح الأول

Ё дар " умму" имоми Шофеъий роҳимахуллох дар мовриди еки аз масоили муҳим муртабит бо хуни муслимин мегуяд: мусалмон ҳар кужоки бошад хуниш ҳаром аст ва чунончи ба амд каси мусалмонро бикушад бояд қисос шавад ё агар ғейри амд буд бояд каффора ва дия бидиҳад дар иллати он ҳам мегуяд:

" وَإِنَّمَا يَحْرُمُ الدَّمُ بِالْإِيمَانِ كَانَ الْمُؤْمِنُ فِي دَارِ حَرْبٍ أَوْ دَارِ إِسْلَامٍ "

Бо иймон хун ҳаром мегардад ва фарқ надорад шахси мўъмин дар дорул харб бошад ё дорул ислом. Ва дар жойи дигари дар ҳамин китобул "умму" боз имом Шофеъий мегуяд:

"مِمَّا يَعْقِلُهُ الْمُسْلِمُونَ وَيَجْتَمِعُونَ عَلَيْهِ: أَنَّ الْحَلَالَ فِي دَارِ الْإِسْلَامِ حَلَالٌ فِي بِلَادِ الْكُفْرِ، وَالْحَرَامُ فِي بِلَادِ الْإِسْلَامِ حَرَامٌ فِي بِلَادِ الْكُفْرِ."

он чизики муслимин бар асари таъаққул ба он расидан ва бар он ижтимоъ карда ва ек раъй ҳастан инки: ҳалоли дар дорул ислом дар дорул куфр ҳам ҳалол аст, ва ҳароми дар дорул ислом дар дорул куфр ҳам ҳаром аст.

Дар инжо тақсими замин ба " дарайн" ба ин маъни нестқи шариасти ислом ҳам ҳосияти мантақавӣ ва иқлимий ба ҳудиш мегирад.

Дар кул, мазхаби Шофеъий дар таърифи дарул ислом мегуяд: сарзаминики тахти қудрати раиси довлати исломий бошад ва ¹⁰ агарчи дар он мусалмони набошад. Ибни Хажар Асқалоний мегуяд:

¹⁰ تحفة المحتاج ٤/٢٣٠) بأنها ما كانت تحت استيلاء رئيس الدولة الإسلامية وإن لم يكن فيها مسلم

дорул ислом сарзамини астқи тахти тасаллуту мост хар чанд

¹¹ сокинину он ахли зимма ё ахли аҳд бошанд.

Абул Қосим Рофеъий шофеъий роҳимахуллох нез меғуяд: аз шурути дарул ислом ин нестқи дар он мусалмони вужуд дошта бошад, балқи хамин кофий астқи дар ихтиёри қонуни ислом ва рахбари мусалмон ¹² бошад. .

Шавконий роҳимахуллох хам меғуяд: маллок дар таъхиси дорул ислом аз дорул куфр , зухури калама аст; ағар қавонин ва дастуроти амр ва нахий дар макон ва сарзамини дар ихтиёри ахли ислом буд ба шевайиқи куффор натавонанд ба ошкоро куфриётишон ро анжом диҳанд мағар аз конолиқи қонуни шариат барояш таъйин карда аст, дар ин сурат чанин сарзамини дорул ислом аст, ва чунончи бар акс бошад дар он сурат макон ва сарзамин нез бар акс табдил ба дорул ¹³ куфр меғардад.

Мазхаби Ханбалӣ:

Абу Яъли Ханбалӣ роҳимахуллох меғуяд: хар сарзаминиқи дар он аҳкоми ислом – ва на аҳкоми куфр- ғалаба дошта бошад пас онҷо дорул ислом аст ва хар сарзаминиқи дар он аҳкоми куфр –ва на

¹¹ تحفة المحتاج (٢٢٢/٤) دار الإسلام ما كانت في قبضتنا وإن سكنها أهل ذمة أو عهد
¹² عبد الكريم بن محمد الرافي ، شرح الوجيز ، المحقق: علي معروض – عادل عبد الموجود، بيروت ، دار الكتب العلمية ، ١٤١٧ هـ – ١٩٩٧ م ج ٨ ص / ١٤ / وليس من شرط دار الإسلام أن يكون فيها مسلمون بل يكفي كونها في يد الإمام وإسلامه /
¹³ محمد بن علي شوكتي ، السيل الجرار ، قاهره ، جنبه احياء التراث الاسلامى ١٤٣١ق. ج ٥٧٥/٤ / أن الاعتبار بظهور الكلمة، فإن كانت الأوامر والنواهي في الدار لأهل الإسلام بحيث لا يستطيع من فيها من الكفار أن يتظاهروا بكفره إلا لكونه مأذونا له بذلك من أهل الإسلام؛ فهذه دار إسلام، وإن كان الأمر بالعكس فالدار بالعكس

аҳкоми ислом- дар он ғалаба дошта бошад пас он(жо) дорул куфр
¹⁴ аст. Пас Ханбалийхо дар мовриди дорул куфр мегуянд: сарзамини
¹⁵ ки аҳкоми куфр бар он ғалаба ва ҳокимият доранд .

Ибни Муфаллах ханбалий роҳимахуллох нез мегуянд: агар дар ҳар жо
ва сарзамини аҳком ва қавонини муслимин бар он ғалаба дошта
дорул ислом аст, ва чунончи аҳкоми кофарон бар он ғолиб буд дорул
¹⁶ куфр аст ва ғейри аз ин ду, сарзамин ва дори дигари вужуд надорад.

Ибни Қоййим нез бо хамин мазмун оварда аст:

« دَارُ الْإِسْلَامِ هِيَ الَّتِي نَزَلَهَا الْمُسْلِمُونَ، وَجَرَتْ عَلَيْهَا أَحْكَامُ الْإِسْلَامِ، وَمَا لَمْ تَجْرَ عَلَيْهِ أَحْكَامُ الْإِسْلَامِ لَمْ يَكُنْ دَارَ إِسْلَامٍ .

Жумхури уламо гуфтанд, дорул ислом мантақайи астки мусалмонон
дар он сокин хастанд ва аҳкоми ислом дар он жорий аст; аммо
жойики аҳкоми ислом дар он жорий набошад дорул ислом нест,
¹⁷ агарчи хам ба дорул ислом часпида бошад....."

Зохирий мазҳабҳо:

Ибни Хазм Андалусий дар муҳла мегуянд: дорул ислом сарзамини
астки бар он султайи исломий (ё ҳукумати исломий) ғолиб
мешавад, ва иқомайи аҳкоми султа (ҳукумат) меояд, пас модомики

¹⁴ قاضي أبي يعلى الحنبلي، المعتمد في أصول الدين، ص 276، ط دار المشرق ببيروت 1974. / وكل دار كانت الغلبة فيها لأحكام الإسلام دون أحكام الكفر فهي دار إسلام، وكل دار كانت الغلبة فيها لأحكام الكفر دون أحكام الإسلام فهي دار كفر.

¹⁵ (المبدع 3/3-313- الانصاف 4/211- المقنع بحاشيته 1/485- كشف القناع 3/43) / الدار التي تغلب فيها أحكام الكفر

¹⁶ الآداب الشرعية 1/ 231-212 / عبد الله محمد بن مفلح المقدسي، الآداب الشرعية، المحقق: شعيب الأرنؤوط – عمر القيام، بيروت، مؤسسة الرسالة، 1419 – 1999 ج 1/ص 231 / فكل دار غلب عليها أحكام المسلمين فدار الإسلام، وإن غلب عليها أحكام الكفار فدار الكفر، ولا دار لغيرهما .

¹⁷ أحكام أهل الذمة لابن القيم: 1/ 366، ط دار العلم للملايين 1983. / «قال الجمهور: دار الإسلام هي التي نزلها المسلمون وجرت عليها أحكام الإسلام، وما لم تجر عليه أحكام الإسلام لم يكن دار إسلام وإن لاصقها، فهذه الطائف قريبة إلى مكة جدا ولم تصر دار إسلام بفتح مكة وكذلك الساحل»

султа (хукумат) ғолиба султа (хукумати) ислом аст ахкомиш

¹⁸ иқома мешавад.

Қонун ва ҳокимият било истисноъ қудрат ва ғалабаро ба хамрохи худ меоварадки дар мафохими чохоргонайи мухтаво ва мафҳуми дини худро ба намойиш гузошта аст. Бар хамин асос астқи уламоӣи чун ибни Хазм Андалусий зохирий мазхаб мегуянд:

لِأَنَّ الدَّارَ إِثْمًا تُنْسَبُ لِلْغَالِبِ عَلَيْهَا، وَالْحَاكِمُ فِيهَا، وَالْمَالِكُ لَهَا ¹⁹

Зеро сарзамини нисбат дода мешавад ба касики бар онжо ғолиб бошад ва дар онжо ҳоким бошад ва молики онжо бошад.

Шиъаёни зайдий:

Зайдийҳо ва касони чун сохибул мухла ва ғейрих мўътақидандки аз Муҳаммад Нафас Закия роҳимахуллох ривоёти тахти унвони китобус сайр дар манобеъи зайдий боқий мондаки масоили марбут ба ахкоми дорул ислом ва дорул куфр ва дарул харб ва масоили муртабит бо умури жанг ва сулх ва соири шуъуни мутаъаллиқ ба жиход вужуд дорад. Аммо баъадҳо тамоми мабоҳиси мутаъаллиқ ба ҳукумати исломӣи ва масъулиятҳо ва вазоифи ҳокимро нез дарбар ²⁰ гирифт.

Шиъаёни зайдий бар ин бовар ҳастандки имоми Абу Ханифа роҳимахуллох зайдий буда ва ба Муҳаммад Нафас Закия роҳимахуллох байъат дода. Албатта дидгоҳҳои инқилобийи имоми Абу Ханифа роҳимахуллох дар баробари золимин ва кушта шудани

¹⁸ المحلى ١٣/١٤٠ / بأنها الدار التي تغلب عليها السلطة الإسلامية وإقامة الأحكام تأتي تبعاً للسلطة فما دام أن السلطة الغالبة هي سلطة الإسلام أقيمت أحكامه .

¹⁹ المحلى ١١/٢٥١)

²⁰ المحلى، ١٤٢٣: ٢٧٤ و الوجيه، ١٤٢٠: ٩١٨ و هارونى حسنى، ١٤٢٢: ٥٥-٥٦

имоми Абу Ханифа роҳимахуллох дар зиндон ин нигариширо бештар дар миёни зайдийхо тақвият карда аст; ғейри аз ин чун имоми Молик роҳимахуллох дар химоят аз нехзати Нафас Закия роҳимахуллох фатво додки байъати ижборий бо Абу Жаъфарро метавон шикаст ва ба хуруж бо Мухаммад Нафас Закия роҳимахуллох фатво дод ба хамин далил дидгоххойи зайдийхо дар мовриди дорул ислом ва дорул куфр тафовути бо дидгохи ханафийхо ва моликийхо надорад.

Шиъаёни 12 имомий:

Лозим аст бидонемки танхо дар васоили шиъату хуррул амили истелохи дарул харб дар 6 ривоят ва истелохи дорул ислом нез дар 14 ривоят такрор шуда аст, ба унвони мисол аз имоми Жаъфар Содиқ роҳимахуллох ривоят кардандки росулуллох саллаллоху алайхи васаллам фармуда:

«إِنِّي بَرِيءٌ مِنْ كُلِّ مُسْلِمٍ نَزَلَ مَعَ مُشْرِكٍ فِي دَارِ الْحَرْبِ.»²¹

Ман барий хастам аз хар мусалмоники дар дорул харб бо мушрики зиндагий кунад.

Бо онки дар бештари осори ташайюъ ба намунахо ва осори дорул ислом ишора шуда аст аммо шиъаёни жаъфарий хам дар мовриди ин хона, махалли сукунат, сарзамин ва шархи ислом ё дорул ислом мегуянд: кишвар ва сарзамини астқи тахти хокимияти исломий бошад ва ахкоми ислом дар онжо ижро шавад. Ва дорул куфр: ба сарзаминхо ва кишвархойи гуфта мешавадки хориж аз қаламру ва

²¹ وسائل الشيعة / ج ١٥ / باب ٣٦ / ص ١٠١.

сиёдат ва хокимияти ислом буда, ахкоми исломий дар онҳо пиёда
^{۲۲} намешавад ва хокимият дар он бо қонуни ғейри илохий аст.

Шайх Шамсуддин Мухаммад машхур ба шаҳиди аввалки дар миёни
шиъаён ба фиқҳул фуқаҳо шинохта шуда " дорул ислом" ро чанин
таъриф карда аст: манзур аз дорул ислом сарзамини астқи дар он
ахкоми ислом ноғиз бошанд ва коғари набошад, мағар инқи пеймон
баста бошад. Бидуни шак ноғиз ва иҷро кардани ахком ва қавонини
^{۲۳} шариати аллох ва пеймон бастан бо куффор танҳо ба василайи
хукумат анжом меғирад. Пас аз нигоҳи шиъаёни 12 имомий
маҳдудайи жуғрофиёйи жаҳони ислом сарзаминхойи астқи тахти
сайтарайи хукумати исломий бошандқи қавонини шариати аллохро
пиёда мекунад. Шаҳид Соний ва шайх Тусий, Халий ва оятуллох
^{۲۴} Хумайний ва ғейрих ҳам чанин дидгоҳи доранд.

Доктор Ваҳба Зухайлий дар ек жамбандийи куллийи дидгоҳи жумхури
фуқаҳойи муслимин меғуяд: дорул исломи он маҳдудайи
жуғрофиёйиро шомил мешавадқи тахти сайтарайи хукумати
исломий бошад ва ахкоми ислом дар он ноғиз буда ва шаъоури
^{۲۵} исломий дар он иқома шавад.

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ

Вассаламу алайкум ва роҳматуллоҳи ва барокатуҳ.

^{۲۲} عباسعلی عمید زنجانی، فقه سیاسی، چ دوم، تهران، امیرکبیر، ۱۳۷۳، ج ۳، ص ۲۳۳. ص ۲۶۰ و..
^{۲۳} محمدبن مکی العاملی (الشهید الاول)، الدرس الشریعه، ج ۳، قم، جامعه مدرسین، ۱۴۱۲، ص ۷۸. / المراد بدار الاسلام ما ینفذ فیہ حکم الاسلام
فلا یكون بها کافر الا معاهدا
^{۲۴} علی اکبر کلانتری، پیشین، ص ۳۹ به نقل از آیه الله محمد فاضل لنکرانی، القواعد الفقهیه، ج ۱، ص ۵۰۵.
^{۲۵} وهبة الزحیلی، آثار الحرب فی الفقه الاسلامی، دمشق، دارالفکر، الطبعة الرابعة، ۱۴۱۲، ص ۱۶۹. «هو ان کل ما دخل من البلاد فی محیط
سلطان الاسلام و نفذت فیها احکامه و أقيمت شعائره قد صار من دارالاسلام.»

